

seurakunnan kirkkoherra **Kosti Heikkinen** tuo seurakuntansa tervehdyksen ja lahjoittaa tsasounalle suuren juhlakirjan. Lintulan lähetti äiti **Johanna** luovuttaa luostarin lahjana isokokaisen Vladimirin Jumalanäidin ikonin. Monet seurakuntalaiset ja rakentajien ystävät antavat myös omat lahjansa ja toivottavat tsasounalle Korkeimman siunausta.

Arkkipiispa kiittelee rakentajaa, vas. kirkkoherra Kosti Heikkinen.

Teksti:
VEIKKO HUOTARINEN
Kuvat:
ALEKSI KARHU

Vuokkiniemen volosti 150 vuotta sitten

Jälkimmäinen osa

Jatkan samalla otsikolla kirjoitustani, jonka edellinen osa julkaistiin Karjalan Heimo -lehdessä nro 3-4/2001. Sen jälkeen tutkiessani eri arkistoissa sukujuuriani olen pannut muistiin muitakin tietoja, jotka kiinnostavat varmaan lehtemme lukijoitakin.

Laukkureiden toiminta on kiinnostanut minua aina, ovathan esi isäni harjoittaneet kaupantekoa. Viimeisiä heistä olivat vaarit Ryötti Antti Vuokkiniemestä äitini isä ja Toivahaisen Ossippa Kenttjärvestä isäni isä, joiden nimet ovat Pertti Leheksen kirjassa "Aleksi Mitro" Näiden myöhempien kauppiaiden toiminta alkoi 1900 alkuvuosina. Heitä aikaisemmin tiedän sumtsakauppiaina olleen ryhmän Lipkinin suvusta Keynäsjärveltä. Näistä vanhempi tiedossa oleva oli äitini äidin suvusta, isoisoisäni Stafei Stepanov Lipkin, syntynyt noin 1820. Hän oli vahva mies, kun vielä multei seitsekymmppisenä hankki luvan Vuokkiniemen volostin pravlenjasta lähteä puoleksi vuodeksi hoitamaan asioita Venäjän imperiumiin kuuluville alueille.

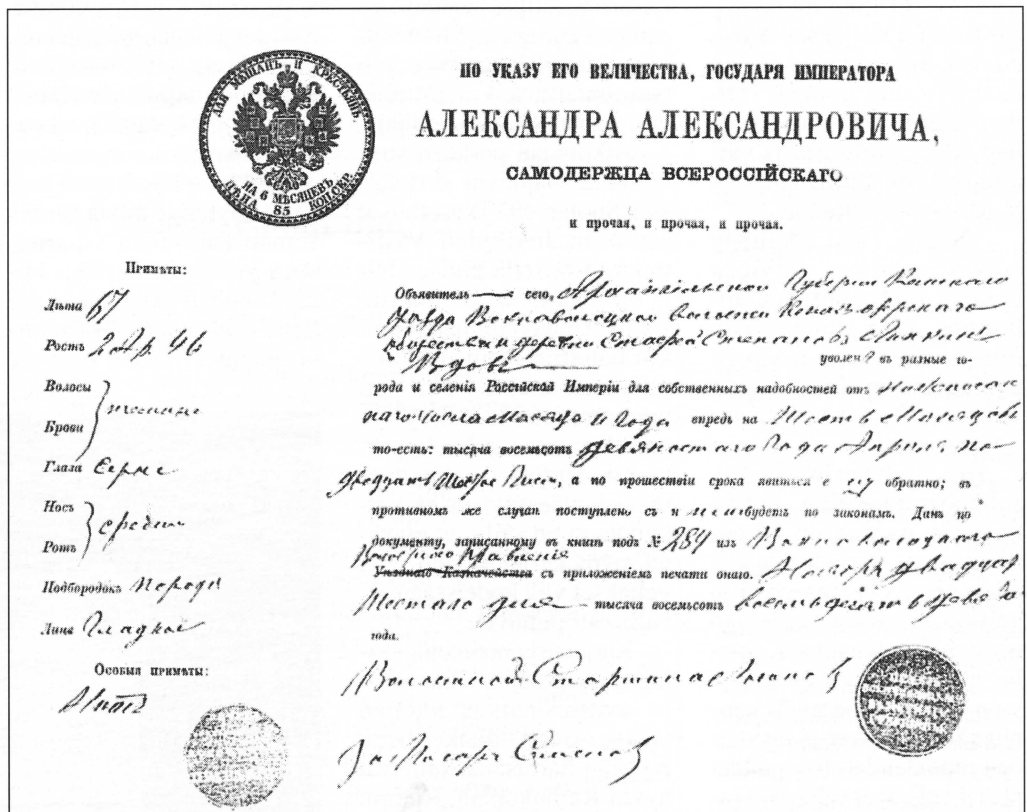
Muutamia vuosia sitten sain Sandra Iivanantytär Perttuselta, o.s. Lipkin Vaa-

sasta tuon mainitun alkupeiräisen luvan, josta pienennetty kopio on tämän kirjoituksen mukana (alkuperäisen asiapaperin koko on 30x24 cm). Ennen kuin Stafein saama lupa joutui minun käsiin, sukulaiset jo oli

säilyttäneet sitä yli 100 vuotta. Kiitokset heille.

Stafeilla oli kuusi poikaa ja neljä tyttöä. Nuoremmat pojista Kiril, Semen ja Jegor olivat ahkeria kauppamiehiä ja myöhemmin perustivat kauppoja Vöyrille. Tunne-

tuun veljeksistä oli Kiril Stafejev Lipkin, jota paremmin tunnettiin siellä nimellä "Pappa" Lipkin. Hän osallistui 1906 Vaasan kokoukseen ja sitten Tampereen kokoukseen, jossa perustettiin Wienin Karjalaisten Liitto ja

Matkalupa on annettu puoleksi vuodeksi ja se v. 1899 sen hinta oli 85 kopeikkaa hopeassa. Vasemmalla puolella tuntomerkit.

hänet valittiin sen ensimmäisen johtokunnan jäseneksi.

Kiertäessään kauppamatkoillaan kylä monet laukkureista tapasivat tulevan elämäkumppaninsa, jonka sitten toivat mukanaan Karjalaan. Näin kävi esimerkiksi minun isoisoisilleni Vasili Outokanpoika Panfiloville Kenttjärvestä (Panfilov sukunimi muuttui Toivoseksi Vasilin pojan Ossipan oltua perheeseen Suomessa vuonna 1922-1924). Vasili löysi silloisen Säräisniemen kunnan Venetheiton kylästä nuoren Henrik Matinpoika Huovisen tyttären Kateriinan, josta tuli hänen vaimonsa v 1888. Lapsia heille syntyi 11

Laukkureiden ollessa Suomessa heidän perheilleen saattoi isännän poissa ollessa tapahtua mitä tahansa. kuolema, ryöstö, tulipalo, vakava sairaus jne. Esimerkiksi näin kävi laukkuriin Markke Ohvonpoika Lesosen perheelle Koivarvestä 1843-1844 talviaikana. Markke on isäni äidin suvun puolesta minulle isoisoisä.

Karjalan miesten tapaan Markke kulki Suomessa kaupoilla. Mutta mitä hirveätä tapahtui kotona isännän poissa ollessa, siitä Petri Lesonen oli kuullut seuraavaa. Marken luona oli eräs sotilaskarkuri eli "piekloi" (muutamien kertojien mukaan suomalainen), joka tappoi Marken vaimon ja kaksi lasta ja sitten pani tulleen koko talon" Näin kerroo tapahtumasta Pertti Virtaranta kirjassaan "Vienan kylä kiertämässä"

Markke eli 'Krikku Markke', ensimmäinen Koivarven eläjä, "oli hyvä laulaja ja itsekin tekaisi laulun jostakin kylänsä tapahtumasta" Arvid Genetz käydessään Koivarvessa elokuun alussa 1872 oli pannut Markelta muistiin arvokkaan saaliin runoja, joita on kirjassa "Suomen kansan vanhat runot"

Hiljattain tutustuin Petroskoin yliopiston kirjastossa D Bazegskin väitöskirjaan, jonka hän puolusti

1998 Väitöskirjan teemana on Vienan Karjalan ja Kainuun taloudelliset suhteet 1800-luvun toisen puoliskon ja 1900-luvun alkuvuosien aikana. Siinä on esitetty Arkangelin läänin tilastokomitean tiedot vuosina 1871-1913 Vienan Karjalassa myönnettyistä luvista tai passeista kauppatoimintaa varten Suomessa. Koska siitä puuttuu varhaisempien aikojen tilastotietoja, niin arvelen, että ne voisivat kiinnostaa heimolehden lukijoita.

Jo kolmisen vuotta sitten löysin Kansallisesta arkistosta Petroskoissa kaksi kirjaa, Kemin ujezdin (kihlakunnan) rahaston luettelot talonpojille myönnettyistä passeista vuosina 1830 ja 1831 Noita passeja myönnettiin joko puoleksi tai koko vuodeksi. Puolen vuoden passin hinta oli silloin 3 ruplaa ja vuoden 5 ruplaa. Näin ensimmäiset passien saajat, lähdettyä matkoille syksyllä 1830 palasivat kotikonnuille vuonna 1831 ja toiset 1832. Juuri näinä vuosina Elias Lönnrot kävi ensimmäisen kerran Kajaanin seudulla (1831) ja seuraavana vuonna (1832) alkoivat hänen runonkeruumatkansa Vienan Karjalaan.

Neljännellä keruumatkallaan, syyskuussa 1833, lähdettyään Kivijärvestä

hän tapasi Keynäs-nimisen järven rannalla joukon ihmisiä. Tästä tapaamisesta hän kertoi näin. "Muutamit äänensä itkivät, toiset hiljaa nyyhkyttivät ja toisilla kuvastui suru muunmuotoiseen kasvoista. Siinä oli joukko Vuokkiniemen kylän talojen poikia sekä heidän saattajiaan. Edelliset olivat, tavaralaukut selässä, matkalla rajan yli Suomeen, heidän sukulaistensa taas, jotka olivat saattaneet heitä tähän asti, piti palata kotia.

Siinä oli edessä ero, jos ei ainaseksi, niin ainakin koko talveksi. Äidit itkivät poikiaan, vaimot miehään, työtöt veljiään, ehkäpä joku sulhastaankin. Monet vastoinkäymiset ja onnettomuudet saattoivat kohdata heitä ennen kuin puolen vuoden kuluttua taas olivat palanneet tähän samaan paikkaan. Lisäksi olivat Suomesta viimeksi kotiin palanneet kertoneet, että kuolettavat ruttotaudit rasittivat useita seutuja, saattoivatpa he itsekin sairastua, ja kuka sitten hoitaisi heitä. Ja miten elää seuraavana vuotena, millä suorittaa ulostekonsa, jos reput ja tavarat joutuivat nimismiehen tai viskaalin kynsiin. Jotenkin tähän tapaan keskusteltiin rannalla ennen eroamista. Sinä syksynä piti 400 mie-

hen yksistään Vuokkiniemen pitäjältä lähteä Suomeen kulkukauppaa harjoittamaan" (Elias Lönnrot: Matkat 1828-1844, ss.152-153).

Vaikka Suomen Senaatti oli 1818 kieltänyt kaupan käynnin Venäjän puolelta Suomessa, se jatkui kiellostä huolimatta niin kuin satoja vuosia sitten, koska se oli tärkeä elinkeino Vuokkiniemen volostiin kuuluvissa kylissä. Mitä kertovat viralliset tiedot vuosilta 1830 ja 1831?

Kemin ujezdin rahaston tiedot myönnettyistä passeista Vuokkiniemen volostin kylissä asuville talonpojille noina vuosina olivat seuraavat: taulukko alhaalla.

Suurimman osan (90 pros. ja ylikin) passeista talonpojat hakivat heinäkuusta alkaen siksi, että maataloustöiden päättymisen jälkeen pääsisivät heti laukkukaupalle. Samalla huomaamme, että vuonna 1831 passien hakijoita oli melkein sata henkeä eli 30 pros. vähemmän kuin vuonna 1830. Syynä oli ehkä se, että keväällä 1831 Suomesta palanneet laukkurit kertoivat huonoja uutisia katovuoden tuomasta nälästä ja tartuntataudeista.

Elias Lönnrot kirjoitti,

Vuokkiniemen volostin passit 1830-31

Vuokkiniemen kyläpiiri

Kylä	Vuosi 1830	heinä	elo	syys	Vuosi 1831	heinä	elo	syys
1. Vuokkiniemi	53	8	--	45	39	--	38	--
2. Keynäsjärvi	14	1	1	12	12	--	9	3
3. Tsenaniemi	4	--	--	4	2	--	2	--
4. Kivijärvi	13	--	2	11	13	1	8	2
5. Latvajärvi	9	--	--	9	6	--	6	--
6. Venehjärvi	3	--	--	3	3	--	3	--
7. Ponkalahti	2	--	--	2	1	--	1	--
8. Vuoninen	18	--	1	16	16	--	15	--
9. Mölkkö	3	--	--	3	1	--	1	--
10. Pirttilahti	11	--	1	8	6	--	4	--
11. Jyvöälahti	29	--	--	26	26	--	23	--
12. Livojoki	3	--	--	3	3	--	--	--

Vuokkiniemen kyläpiiri yht.

Kostamuksen kyläpiiri

Kylä	Vuosi 1830	heinä	elo	syys	Vuosi 1831	heinä	elo	syys
1. Kostamus	17	--	15	--	8	--	7	--
2. Kenttjärvi	6	--	--	6	4	--	4	--
3. Kontokki	2	--	--	2	--	--	--	--
4. Munankilah	5	--	--	5	1	--	1	--
5. Akonlahti	20	--	--	17	4	--	2	--
6. Vuokinsalmi	1	--	--	1	2	--	1	--
7. Saarijärvi	1	--	--	1	--	--	--	--
8. Niskajärvi	4	--	--	4	1	--	1	--

Kostamuksen kyläpiiri yht.

Uhtuan kyläpiiri

Kylä	Vuosi 1830	heinä	elo	syys	Vuosi 1831	heinä	elo	syys
1. Uhtua	55	16	37	1	48	--	44	--
2. Röhö	9	--	6	1	4	--	2	--
3. Tiiro	1	--	--	1	--	--	--	--
4. Kantonemi	2	--	1	1	--	--	--	--
5. Voikula	2	--	--	1	1	--	1	--

Uhtuan kyläpiiri yht.

Vuokkiniemen volosti yht.

että kiertäessään vuoden 1831 heinäkuussa Kainuun kylää, hän ei kolmeen päivään voinut saada muuta ruokaa kuin petäjäleipää ja maitoa ja että ennen kuin edellissyksyn halla kohtasi Pohjanmaata, oli pari vuotta sitä ennen ollut katovuosia muutamilla paikoilla, minkä takia kaikki entiset varat olivat lopussa. Sato oli myös v 1831 ollut huono koko Kainuussa. Nälkätalvi oli tulossa ja tämän lisäksi isorokko pääsi leviämään. Ihmisiä kuoli nälkään, tau teihin (Heikki Rytkölä. Kainuun ja Karjalan paranta ja, 1998) Mutta se määrä volostin talonpojista, jotka harjoittivat ympäri vuoden kaupantekoa tai muuta toimintaa oman kylänsä ulkopuolella, pysyi myönnettyjen passien perusteella 1831 melkein samalla tasolla kuin edellisvuonnakin.

Huolimatta katovuosista ja kulkutaudeista Suomessa, suurin osa laukkureista uskalsi jatkaa kulkukauppaa, koska ilman sitä lisätienestää heidän perheitä Viennassa odottaisivat monet vaikeudet.

Paljonko laukkureita to-

dellisuudessa meni rajan yli Suomeen vuosittain siihen aikaan Vuokkiniemen volostista eli pitäjistä? Esittämäni numerot ovat pienemmät mitä Lönnrot kirjoitti 1833. Mutta jos otamme huomioon Vuokkiniemen volostin lisäksi Paanajärven pogostan (Paanajärvi, Jyskyjärvi, Suopassalmi jne.) kylät, niin heinä-syyskuun aikana myönnettyjen passi en määrä oli v 1830-457 ja v 1831 320. Jos siis vuosi 1831-1832 oli poikkeus katovuosien ja kulkutautien takia, niin vuoden 1830 laukkureiden määrä on lähes 400. Varmuudella voi olettaa, että laukkureiden määrä oli suurempikin, koska osa heistä lähti matkoille ilman passia, salaa, niin ettei Vuokkiniemen volostin vanhin tiennyt siitä mitään.

Mitkä olivat suvut, jotka eniten harjoittivat kulku kauppaa ja mistä kylistä?

Taulukon mukaan eniten miehiä osallistui kauppatarkoituksiin Jeremejevin suvusta (11) ja toiseksi eniten Afanasjevin suvusta (7).

Aika usein perheestä lähtivät kauppatarkoituksiin isä poikansa kanssa. Esimer-

kiksi Vuokkiniemestä lähtivät Ivan Fedorof Rettijev poikaansa Dmitrein kanssa (minun isoisoisoisä ja isoiso isoisä), Feofan Mitrofanof Remsujev poikansa Vasilin kanssa, Filip Jefimov Remsujev poikansa Grigorin kanssa, Ivan Vasiljev Denisov poikansa Trohkiman kanssa; Keynäsjärvestä-Semen Ivanov Lipkin ja hänen kaksi poikaa Anisim ja Petr. Vuonna 1830 Kostamuksesta yhdessä lähtivät kauppatarkoituksiin Andron Grigorjev Peksujevin kolme poikaa Ivan, Nikita, Antip, Livojoesta Ignatij Trofimov Martinovin perheestä myös kolme poikaa veljekset Malofei, Ivan ja Dijan. Munankilahden kylästä kaikki viisi miestä, jotka lähtivät kaupantekoon Suomeen 1830, olivat Dobrinineja.

Niin kuin tiedämme, vieraalaiset harjoittivat kauppaa jo niinä vuosina, jolloin

Suvut ja kylät Myönnettyjä passeja yht. Vuosi 1830 1831

VUOKKINIEMI	53	39
Remsujevit	19	11
Rettijevit	9	8
Denisovit		
KEYNÄSJÄRVI	14	12
Lipkinit	11	9
KIVIJÄRVI	13	13
Lesojevit	9	9
VUONNINEN	18	16
Malikinit	4	8
JYVÖÄLAHTI	29	26
Tiilkovit	8	3
KOSTAMUS	17	8
Peksujevit	9	7
AKONLAHTI	20	4
Melentjevit	8	2
UHTUA	55	48
Pällijevit	6	4
Jeremejevit	5	--
Tihonovit	4	4
Dorofjevit	4	5

Suomi kuului Ruotsiin. Viime vuonna ilmestyi Joen suussa Jukka Kokkosen kirja Kainuun ja Pielisen Karjalan asukkaiden kontakteista Venäjän Karjalaan kreivin ajasta sarkasotaan (1650-1712). Siinä on mielenkiintoisia tietoja Vuokkiniemen Remsujevin suvusta ja heidän kaupankäynnistään.

Vuonna 1741 vuokkiniemäläinen Iivana Remsu Ruotsin ja Venäjän välisenä sodan aikana oli käynyt Kajaanissa kruunuvoudin Matthias Castrenin luona ja tehnyt ehdotuksen, että vaikka maat jossakin sotivat keskenään, kuitenkin olisi hyvä meille kaikille, jos täällä jatkaisimme kaupankäyntiä, ”kuten kahden edellisenkin sodan aikana” Ehdotus oli hyväksytty ja kaupankäynti jatkui (s.175).

Mutta aina ei näin käynyt. Esimerkkinä voisi olla ns sarkasota, joka alkoi 13.03.1712 varhan aamulla. Silloin ”venäläinen sotilasosasto ryhtyi ryöstämään ja hävittämään pikkukaupunkia (R.T Kajaania) Samaan aikaan Paltamossa toi-

nen vihollisosasto ryösti Paltaniemen kirkon ympäristöä. Paluumatkallaan rajan taakse venäläiset hävittivät ja rosvoivat vielä Sotkamon pitäjää.”

Sodan syynä oli se, kun Kajaanin tulli oli takavari koinut suuren erän sarkaa nelihenkiseltä vienankarjalaisten kauppiasryhmältä, johon kuului myös vuokki memäläinen Jaakko Nikitan poika Remsu, yllämainitun Iivana Remsun vanhin veli. Oululainen Jacob Estlander, jonka kanssa venäläiset neuvottelivat kaupanteosta kesämarkkinoilla 1711, ei kuitenkaan suostunut mielettään liian korkeaan hintaan ja kun sopimukseen ei päästy, hän suuttuneena kieli tulliviranomaisille saran säilytyspaikan. Vaikka venäläiskauppiat olivat maksaneet tullin jo talvella 1710-1711, kun ensimmäisen kerran he veivät osan sarkaa markkina-aikana Kajaanin, sarka takavarikoitiin. Ei mikään auttanut, kangas oli menetetty Silloin vialaiset rupesivat uhkailemaan ja palatessaan helmikuussa 1712

talvimarkkinoilta Kajaanista olivat sanoneet, että ”sarka tulisi kyllä kerran maksetuksi” Tästä sarkasodasta saa tarkempia tietoja Jukka Kokkosen kirjasta sivuilta 157-178.

Edellisessä artikkelissani kirjoitin Nikitan pojista Ivanista ja Rodionista ja oletin, että he ovat Remsun sukua. Sen jälkeen olen löytänyt lisätietoja ja todistanut oletukseni. Näiden poikien vanhin veli oli Jakov eli siis Nikitalle oli kolme poikaa. Irina Tchernjakovan kirjasta ”Mistä ei kertonut Elias Lönnrot.” (Petroskoi, Petroskoin yliopisto, 1998, venäjän kielellä) ilmenee, että tämä sama Jaakko Nikitanpoika Remsujev myöhemmin, 1720-luvulla, oli Vuokkiniemen kylän vanhin ja että Jaakon isän Nikitan isä Jakunok Paavonpoika Remsujev, vuosien 1678-79 tietojen mukaan, asui perheineen Vuokkiniemessä ja oli ”tselovalnikan” virassa hoi taen veromaksujen keräämistä ja joitakin oikeusasioita. Laskelmieni mukaan vanhin tuosta Remsujevin

suvusta Pavel eli Paavo, Jakunkan isä, oli syntynyt noin 1590-1600 vuosina. Voi olla, että Remsujevin suku oli ensimmäisenä tullut näille kauneille Ylä-Kuitti järven rannoille ja perustanut Vuokkiniemen kylän.

Lähdeluettelo:

1 Karjalan tasavallan kansallisarkisto, Petroskoi, fond 226, opis 9, delo 10 vuodelta 1830 ja delo 11 vuodelta 1831

2.Pertti Lehes, ”Aleksi Mitro” Helsinki, 1986.

3.Elias Lönnrot, ”Matkat 1828-1844”, Espoo, 1981

4.Heikki Rytkölä, ”Kainuun ja Karjalan parantaja”, Joensuu, 1998

5.Jukka Kokkonen, ”Rajaseutu liikkeessä”, Joensuu, 2002.

6.Raimo Ranta, ”Viestä Suomeen”, Tampere, 1995

7.Irina Tchernjakova, ”Mistä ei kertonut Elias Lönnrot.”, Petroskoi, 1998.

RUDOLF TOIVONEN
Petroskoi

KOSTAMUKSEN RUGOJEVIT ELI RYHÄSET

Juvelius kirjoitti Vienan Karjalaan suuntautuneella matkallaan muistun tiedon, jonka mukaan Kostamuksessa elänyt *Ryhäsen* eli *Rugojevin* suku oli muuttanut sinne Iisalmesta ”sotien jälkeen” Kyseessä on 1700-luvun alun levottomuuden ja ”varassusovat”, joiden aikana suomalaiset mm. polttivat karjalaiskylä tai niistä paettiin väkivaltaisuuksia muualle.

Nykyään Ryhäsiä asuu Savossa ja Pohjois-Karjalassa. Iisalmi kuului muinoin Tavinsalmen hallintopitäjän Savilahden neljänneeseen, ja siellä tiedetään asuneen Ryhäsen ruokakunta jo vuonna 1614. Vuoden 1694 henkikirjojen mukaan Iisalmessa asui seitsemän Ryhäsen ruokakuntaa. Ryhäsisistä on löydetty tietoja Etelä-Savosta 1500-luvun puoli välin tienoilla, vuosisadan lopulla ja 1600-luvulta myös Käkösalmen ja Pohjois-Karjalasta. Käkösalmen läänin alueella esiintyviä Ryhäsiä voidaan Matti Pöllän mukaan pitää etunimiensä perusteella läntisinä tulokkaina. Nimi Ryhänen näyttää siis olevan alkuaan savolainen. Kostamuksen seutuille Ryhäsiä saapui todennäköisesti vuoden 1718 ryöstötretken jälkeisenä aikana, kuten Juvelius tallentamaansa muistitietoon perustuen kirjoitti.

Vuoden 1720 kieppeillä Kostamuksessa tiedetään olleen viisi miestä, ja 1720-1726 sinne palasi kymmenen ”karkuteillä” ollutta. Karkureiksi nimitettiin todennäköisesti vainovuosien yhteydessä piilopirteille paenneita tai kerjuulla olleita länsivienalaisia. Kostamuksen palasi myös kolme miestä valtion sotatarviketehtailta, joilla työskentelyyn Kar-

jalankin talonpojat velvoitettiin. Vuonna 1726 sestä oli 19 kirjoihin vietyä mi-

Lönnrot kävi Kostamuksessa kesästä 1837, jolloin siellä oli kymmenen taloa. Ne olivat Lönnrotin mukaan olleet hyväkuntoisia, ja niistä kaksi jopa varakkaita. Olga Iljuhan toimittamassa kirjassa *Istoriija Kostomukshi* on julkaistu kylän asukasluettelo vuodelta 1866. Kostamuksessa asui tuolloin 166 asukasta (joista 78 miehiä) yhteensä 27 perheessä. Taloja kylässä oli jo 30, piharakennuksia 55, hevosia 13, lehmiä 61, lampaita 115 ja veneitä 41 Neljään Ryhäsen perheeseen kuului kaikkiaan 19 henkilöä. Vuoden 1890 rippikirjassa Kontokin kuntaan kuuluneen Kostamuksen kylän asukkaista Rugojeveja oli 39 henkeä, kun vuoden 1910 kirjoihin puolestaan vietiin seitsemässä Rugojevin taloudessa 51 henkeä.

Tämän selvityksen aineiston muodostavat hyvinkin erilaiset lähteet: puhtaasti arkistoaineistoon pohjautuvaa tietoa on täydennetty kirjallisuudessa Rugojevin sukua käsitelleiden kirjoitusten avulla. Tärkeää on huomata, että vain osa selvityksestä pohjautuu puhtaasti arkistoista löytyneisiin lähteisiin, vaikka muistitietoon pohjaavat tiedot niiden valossa ovatkin osoittautuneet äärimmäisen tarkoiksi. Aineiston kokoamisessa Pauli Laukkasella on ollut merkittävä osuus, ja tämä selvitys onkin yhteistyömme tulos. Karjalan Heimossa (11 12 2001) julkaistua Kostamuksen talokarttaa ajalta ennen toista maailmansotaa voi käyttää tämän selvityksen tukena.